

4. Крутій К. Л. Педагогічна технологія освітньої роботи в полікультурному середовищі з дітьми старшого дошкільного віку / К. Л. Крутій // Дошкільна освіта. – 2007. – № 3. – С. 4–20.

5. Піроженко Т. О., Ладивір С. О., Карасьова К. В., Соловійова Л. І. Методичні засади вивчення ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку / Т. О. Піроженко., С. О. Ладивір, К. В. Карасьова., Л. І. Соловійова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К. : ГНОЗІС. – 2011. – Т. XIII. Проблеми загальної та педагогічної психології. Ч. 7. – С. 142–150.

6. Рибалка В. В. Система психологічних цінностей культури особистості, її творчої діяльності / Актуальні аспекти модернізації художньо-педагогічної освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. М. Полтава, 21-22 квітня 2005 року. – Полтава : ПДПУ, 2007. – С. 16-25.

7. Эльконин Д. Б. Детская психология (развитие ребенка от рождения до семи лет). – М. : Учпедгиз, 1960. – 328 с.

Е. Писарева

ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ В ОБЩЕНИИ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

В статье раскрыты основные тенденции, выявленные в процессе экспериментального исследования ценностных ориентаций в общении старшего дошкольника. Обозначены условия гармоничного развития личности ребенка в детском дошкольном учреждении с целью повышения уровня сформированности доброжелательных взаимоотношений старших дошкольников с ровесниками и их ценностных ориентаций в общении.

Ключевые слова: ценности, ценностные ориентации, ценностные ориентиры, общение, взаимоотношения.

Е. Pisareva

THE PECULIARITIES OF VALUE ORIENTATIONS IN COMMUNICATION OF OLDER PRESCHOOLERS

An article discloses the main trends, which were identified in the pilot study of value orientations in communicative activities of older preschooler. The conditions for harmonious development of the child at preschool institution are indicated on purpose to raise the level of friendly relationships formation between older preschoolers as well as their value orientations in communication.

Keywords: values, valueorientations, value orientations, communication, relationships.

УДК 159.922.73

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГУЛЯТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

**Л. Соловійова, Інститут психології
імені Г. С. Костюка
НАПН України**

У статті представлено результати вивчення функціонування регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій у дітей старшого дошкільного віку в різних специфічно дитячих видах діяльності: визначено показники прояву, описано метод вивчення та узагальнено одержані дані.

Ключові слова: цінність, ціннісні орієнтації, регулятивні механізми ціннісних орієнтацій, старший дошкільник.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу у практиці сучасної дошкільної освіти потребує уваги педагогів до розвитку у дитини основних особистісних утворень: пізнавальних, емоційних, вольових, сфери самосвідомості. В процесі особистісного розвитку важливого значення набувають її внутрішні рушійні сили, зокрема, система ціннісних орієнтацій, яка виступає регулятором цього розвитку, дозволяє дитині ініціювати, самостійно та наполегливо досягати нових значимих цілей, відображуючи таким чином певний рівень суб'єктної активності дитини. Вивчення стану розвитку та реального функціонування регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій старших дошкільників у різних специфічно дитячих видах діяльності зумовлюється потребою формування у дітей системи ціннісних орієнтацій та визначення оптимальних умов для прояву їх регулюючої дії в різних сферах життєдіяльності. Дослідження здійснюється у складі наукової теми “Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі” (№ 0110U00221159, 2010–2014 рр.) лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Аналіз досліджень і публікацій. В основу вивчення регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій старших дошкільників покладено такі наукові положення: – ціннісні орієнтації як системо-утворююче психологічне надбання виявляє свою регулюючу дію в системі життєдіяльності дитини; – структурно-функціональна характеристика ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку включає когнітивний, емоційний і діяльнісний компонент: знання про цінність, її оцінку та реалізацію в різних предметно-практичних, ігрових, образотворчих видах діяльності та спілкуванні; – усвідомлення дошкільником змісту цінностей і набуття ним особистісного смислу відбувається за умов прямих соціальних контактів з дорослими, особливо значимими для нього; – цінність, як

значимість для дитини будь-чого у світі, лише визнаючись нею, стає орієнтиром її дій; – здатність дитини до довільної регуляції психічних процесів, станів, усієї поведінки стає її особистісним надбанням та виступає важливим психологічним новоутворенням старшого дошкільного віку; – завдяки цьому поведінка старшого дошкільника стає опосередкованою правилом, вимогою, ціллю, цінністю (Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, В. К. Котирло, Г. С. Костюк, О. М. Леонтьєв, В. С. Мухина, Я. З. Неверович, Т. О. Піроженко, М. С. Яницький та ін.).

Ґрунтуючись на зазначених положеннях, передбачено, що саме в старшому дошкільному віці відбувається запускання регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій дітей. Привласнюючи різні цінності дитина, певною мірою, самостійно свідомо керується ними в різних видах діяльності, поступово набуває досвіду їх ефективної реалізації.

Формулювання мети статті. Визначити показники прояву регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій старших дошкільників у різних специфічно дитячих видах діяльності. Представити методику вивчення та за результатами спостереження охарактеризувати основні тенденції щодо розвитку регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій у дітей.

Виклад основного матеріалу статті. Взявши за мету розкрити регулятивні механізми ціннісних орієнтацій дошкільників, з'ясуємо, перш за все, саме поняття “механізм”. В сучасній психологічній науці поняття “механізм” трактується неоднозначно: як відображення в психіці об'єктивних факторів, закономірностей людської взаємодії з оточуючим світом (В. Г. Леонтьєв); як аналог поняття “процес”, що дозволяє пояснити функціонування і розвиток чогось складного через щось більш просте (В. С. Агеєв); як закріплений у психологічній організації особистості функціональний засіб її перетворення, в результаті чого з'являються різні

психологічні новоутворення (Л. І. Анциферова). Спільним для всіх наведених інтерпретацій поняття “механізм” є його зв’язок з особистісним розвитком.

Регулювання поведінки є процес, який зумовлює напрям дій, вчинків і способи їх виконання. Довільна регуляція проявляється у свідомому, опосередкованому цілями й мотивами дій створенні стану оптимальної активності і спрямуванні її на досягнення найбільшої ефективності відповідної діяльності чи поведінки. В основі цієї регуляції лежить взаємодія процесів збудження і гальмування нервової системи. У відповідності до цього виділяють в якості конкретизації вказаної вище загальної функції волі дві інші – активізуючу і гальмівну. Якщо перша функція полягає у відтворенні, пришвидшенні й активізації певних дій, вчинків, проявів, то друга – у їх уповільненні, гальмуванні, затримці (В. І. Аснін, М. Я. Басов, А. І. Висоцький, Є. І. Ігнат'єв, В. К. Калін, П. Ф. Каптерєв, С.Є. Кулачківська, К. М. Корнілов, О. Ф. Лазурський, В. І. Селіванов, І. М. Сеченов, С. І. Хохлов та ін.)

Процес становлення регулюючої дії ціннісних орієнтацій дошкільника тісно пов’язаний із оволодіння дитиною довільними формами управління своєю поведінкою. Наповнення і укріплення системи ціннісних орієнтацій надає дитині можливості для свідомого цілепокладання та здійснення регуляції своїх дій, згідно з власними цінностями. В свою чергу, розвинена довільна поведінка підтримує та зміцнює засвоєні дитиною цінності.

У контексті нашого дослідження під регулятивними механізмами ми розуміємо сукупність особистісних надбань вольової сфери дитини, які забезпечують відповідний рівень прояву здатності старшого дошкільника регулювати свої дії, згідно із власними ціннісними орієнтаціями, у різних специфічно дитячих видах діяльності. Дії регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій розглядаються як прояви діяльнісного компоненту структурно-функціональної характеристики ціннісних орієнтацій дітей.

Функціонування регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку фіксувалося під час спостереження за їх

поведінковими проявами в процесі предметно-практичних, ігрових, образотворчих видів діяльності та спілкування з однолітками й дорослими.

Зміст дії регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій старших дошкільників визначався за трьома показниками, які відображували: – здатність до ініціативності, як можливість самостійно ставити цілі, пов'язані зі своїми цінностями; – здатність до цілеспрямованості, як можливість досягати поставленої мети в різних видах дитячої діяльності, дотримуючись власних цінностей; – здатність до наполегливості, як можливість мобілізувати вольове зусилля для подолання труднощів, пов'язаних з необхідністю дотримуватися цінності. Означені показники дії регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій оцінювалися за різними рівнями прояву дитячої активності. Кожен з наступних рівнів прояву регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій дошкільника визначався як складніший ступінь їх функціонування і тому оцінювався від нуля до двох балів.

Перший показник – здатність до ініціативності проявляється у тому, що дитина: – не ініціює діяльність, пов'язану із ціннісною орієнтацією, не приєднується до інших дітей, не обґрунтовує свій задум – нуль балів;

– рідко ініціює діяльність, пов'язану із ціннісною орієнтацією, здебільшого приєднується до інших дітей, потребує допомоги у визначенні задуму та його обґрунтуванні, наслідує однолітка – один бал;

– ініціює діяльність, пов'язану із ціннісною орієнтацією, обґрунтовує свій задум – два бали.

Другий показник – здатність до цілеспрямованості має такі прояви, коли дитина: – в процесі досягнення прийнятої мети не керується цінністю, не бачить невідповідності своїх дій їй – нуль балів;

– в процесі досягнення мети відступає від цінності, виправляє помилки чи обґрунтовує зміни після вказування дорослим на невідповідність її дій цінності – один бал;

– досягає поставленої мети діяльності, коригуючи свої дії з цінністю – два бали.

Третій показник – здатність до наполегливості проявляється дитиною наступним чином: – при перших труднощах, пов’язаних з необхідністю дотримуватися цінності, звертається по допомогу, пасивно очікує на неї – нуль балів;

– у разі труднощів, пов’язаних з необхідністю дотримуватися цінності, звертається по допомогу після невдалих спроб, після чого продовжує діяльність – один бал;

– у разі труднощів, пов’язаних з необхідністю дотримуватися цінності, долає їх самостійно чи з незначною підтримкою дорослого (заохочення, підбадьорення) – два бали.

Наукові факти, одержані в процесі спостереження різних видів діяльності старших дошкільників (ігрової: сюжетно-рольова, режисерська, дидактична, рухлива гра; продуктивної: малювання, конструювання; чергування; спілкуванні з дорослим та однолітками; пізнавальній), занотовувалися у розроблених нами індивідуальних бланках для спостереження. Бланк № 1 заводиться в одному екземплярі на одну дитину. У ньому фіксується: – номер та вид діяльності, в якому дитина бере участь; – ціннісні орієнтації, які пов’язані з її змістом (родина, щастя, здоров’я, дружба, співпереживання, краса природи, краса мистецтва, краса техніки, зовнішня краса, самостійність, допитливість, творчість, цілеспрямованість, впевненість, сміливість, наполегливість, гроші); – факти, що підтверджують регулюючу роль ціннісних орієнтацій дитини. Одержані факти аналізуються та результати аналізу занотовуються у бланк № 2. У ньому фіксується: – ціннісна орієнтація, що аналізується; – рівень прояву регулятивних механізмів ціннісної орієнтації дитини за визначеними показниками. У вітці, що відповідає виду діяльності, в якому проявилася ціннісна орієнтація дитини, виставляються відповідні бальні оцінки. Виводиться середній бал за кожним показником розвитку регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій старшого дошкільника. Бланк № 2 заводиться у кількості 17 екземплярів на

кожну дитину, відповідно до 17 ціннісних орієнтацій, які вивчаються в “Експрес діагностиці сфери ціннісних орієнтацій дошкільника” [4].

Проведене дослідження функціонування регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій у старших дошкільників дало змогу констатувати, що у дітей, які брали участь у експерименті, регулятивні механізми знаходяться в стані початкового розвитку. Цей факт свідчить про те, що саме в старшому дошкільному віці ціннісні орієнтації дітей поступово набувають своєї регулюючої дії в системі її життєдіяльності. Ініціюючи власні види діяльності, приймаючи емоційно привабливі та значимі цілі від дорослих чи однолітків, діти демонстрували здатність доволіно керувати своїми діями в процесі досягнення поставлених цілей діяльності у відповідності із власними цінностями.

Для встановлення факту реального функціонування ціннісних орієнтацій дітей, яке можливе лише за умови їх прояву у єдності когнітивного, емоційного і діяльнісного структурних компонентів, обізнаність та значимість для дітей обраних для аналізу ціннісних орієнтацій досліджувалися за “Експрес діагностикою...” [4].

Для зручності здійснення кількісного обрахунку кожного показника за обома методиками, а також порівняння даних між собою, було надано бальні характеристики у відповідності із ступенем прояву зазначених показників у дітей в напрямку від нижчого до вищого, що відповідало числовим значенням від нуля до двох балів.

За результатами обстеження дітей старшого дошкільного віку (загальною кількістю 31 д.) були одержані такі середні значення бальних оцінок прояву структурних компонентів ціннісних орієнтацій: когнітивного – 0,92; емоційного – 0,60; діяльнісного – 0,70.

Найбільш представленим в структурі ціннісних орієнтацій досліджуваних дітей виявився когнітивний компонент, в якому відображаються дитячі уявлення про зміст об’єктів, явищ чи якостей, які є цінними для них. Найкращу обізнаність діти показали, аналізуючи поняття

“гроші”, “здоров’я”, “дружба”, “самостійність”. Найменш знаними були цінності: “наполегливість”, “співпереживання”, “допитливість”, “творчість”.

Друге місце за рівнем прояву в структурі ціннісних орієнтацій старших дошкільників посідає діяльнісний компонент, що демонструє міру втілення дитячих цінностей у життя та відображує рівень прояву їх регулятивних механізмів. Найбільш дієвими визначилися цінності: “цілеспрямованість”, “впевненість”, “щастя”, “дружба”. Майже не задіяними дітьми залишилися цінності, змістом яких були поняття про “красу мистецтва”, “гроші”, “сміливість”, “красу техніки”.

Емоційний компонент, як найменш представлений в структурі ціннісних орієнтацій дітей, посідає останнє місце. Найбільш значимими цінностями, що відповідали потребам старших дошкільників, були : “краса природи”, “родина”, “дружба”, “гроші”. Найменшу прихильність серед дітей мали такі цінності як “співпереживання”, “наполегливість”, “впевненість”, “цілеспрямованість”.

Характеризуючи “Поле цінностей” старших дошкільників у єдності їх структурних компонентів зауважимо, що когнітивно наповнена й значима для дитини цінність не завжди є достатньо дієвою для того, щоб виступити в якості орієнтира її поведінки і навпаки. Слід зазначити, що серед усіх ціннісних орієнтацій, які посіли перші сходинки в ієрархії цінностей дітей, лише “дружба” була для них однаковою мірою знаємою, важливою та здатною регулювати поведінку. Останнє є підтвердженням того, що для старших дошкільників, окрім дорослих, вагому роль у їх соціалізації починають відігравати однолітки, набуває неабиякого сенсу налагодження і підтримання дружніх партнерських стосунків з ними, встановлення ефективної взаємодії між дітьми, реалізація спільних творчих проектів тощо.

Розглянемо тепер якою мірою проявляються виділені нами показники розвитку регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку, здійснюючи свою регулюючу дію. Прояви регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій старших дошкільників за середніми

значеннями бальних оцінок їх показників розподілилися між собою так: здатність до ініціативності – 0,69; здатність до цілеспрямованості – 0,69; здатність до наполегливості – 0,17.

Існуючий розподіл демонструє беззаперечну першість, яку поділили між собою прояви здатності дитини ініціювати власні види діяльності, вибирати з поміж усіх пріоритетні, пов'язані з їх ціннісними орієнтаціями, вміння здійснювати цілеспрямовану діяльність, відповідно до осмислених цінностей, та їх роль у розвитку регулятивних механізмів.

Певний рівень розвитку регулятивних механізмів демонстрували діти за показником, який розкривав їх можливості виявляти вольове зусилля в реалізації цінності, всупереч факторам, що заважали цьому, настирному і непохитному відстоюванні в дискусії, в ситуації зовнішніх впливів, при необхідності здійснення вибору, в конфліктній ситуації, здатності тривалий час дотримуватися цінності при відсутності сторонніх споглядачів. Невисока середня бальна оцінка прояву цього показника, порівняно з двома першими, демонструє не стільки низький рівень його розвитку в силу складності, скільки, в силу специфічності досліджуваного явища, обмеження в кількості ситуацій для здійснення спостереження, в яких діти могли б якомога частіше демонструвати здатність до наполегливості.

Старші дошкільники виступали ініціаторами, досягали поставленої мети, долали труднощі на своєму шляху у тих видах діяльності, де цінності “цілеспрямованість”, “щастя”, “впевненість”, “дружба” яскраво проявляли свою регулюючу роль та посідали перші сходинки рейтингу ціннісних орієнтацій дітей стосовно всіх трьох показників прояву їх регулятивних механізмів.

Висновки і перспективи наукових пошуків. В результаті проведеного констатувального етапу дослідження ми маємо підстави говорити про те, що в старшому дошкільному віці регулятивні механізми ціннісних орієнтацій починають розвиватися, підтримуючи здійснення їх регулюючої дії в системі життєдіяльності дитини. Це можливо за рахунок активного змістового

наповнення ціннісно-сміслової і мотиваційно-потребової сфери дитини, а також формування довільності як системної психологічної якості, яка надає дитячій поведінці свідомого й цілеспрямованого характеру. Ступінь прояву регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій дітей визначався в процесі спостереження різних специфічно дитячих видів діяльності за показниками здатності до ініціативності, цілеспрямованості й наполегливості у відповідності із засвоєними ними цінностями. На наступному етапі дослідження передбачено розробку та реалізацію зі старшими дошкільниками проекту по створенню індивідуальних книг під назвою “Про найголовніше” з метою активізації регулятивних механізмів їх ціннісних орієнтацій.

Бланк № 1 для спостереження прояву регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій старших дошкільників

Ім'я, Прізвище дитини _____ ДОЗ № _____ Дата _____

Дитяча діяльність, за якою ведеться спостереження		Ціннісні орієнтації, які пов'язані зі змістом дитячої діяльності	Факти, що підтверджують регулюючу роль ціннісних орієнтацій дитини
№	Вид дитячої діяльності		
I			
II			
III			
IV			
V			

Бланк № 2 для спостереження прояву регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій старших дошкільників

Ім'я, Прізвище дитини _____ ДОЗ № _____ Дата _____

Ціннісна орієнтація, що аналізується _____

Показники	Ступінь прояву показника	Бали	Дитячі види діяльності					Сер. бал
			I	II	III	IV	V	
Здатність до ініціативності	Не ініціює діяльність, пов'язану із ц.о.*, не приєднується до інших дітей, не обґрунтовує свій задум	0						
	Рідко ініціює діяльність, пов'язану із ц.о., здебільшого приєднується до інших дітей, потребує допомоги у визначенні задуму та його обґрунтуванні, наслідуює однолітка	1						
	Ініціює діяльність, пов'язану із ц.о., обґрунтовує свій задум	2						
Здатність до цілеспрямованості	В процесі досягнення прийнятої мети не керується цінністю, не бачить невідповідності своїх дій їй	0						
	В процесі досягнення мети відступає від цінності, виправляє помилки чи обґрунтовує зміни після вказування дорослим на невідповідність її дій цінності	1						
	Досягає поставленої мети діяльності, коригуючи свої дії з цінністю	2						
Здатність до наполегливості	При перших труднощах, пов'язаних з необхідністю дотримуватися цінності, звертається по допомогу, пасивно очікує на неї	0						
	У разі труднощів, пов'язаних з необхідністю дотримуватися цінності, звертається по допомогу після невдалих спроб, після чого продовжує діяльність	1						
	У разі труднощів, пов'язаних з необхідністю дотримуватися цінності, долає їх самостійно чи з незначною підтримкою дорослого (заохочення, підбадьорення)	2						

ц.о.* – ціннісна орієнтація

ЛІТЕРАТУРА

1. Котырло В. К. Развитие волевого поведения у дошкольников / В.К. Котырло. – К. : Радянська школа, 1971. – 199 с.
2. Ладивір С., Пастушенко Л. Родинні джерела духовності / С. Ладивір, Л. Пастушенко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [гол. ред. С. Д. Максименко]. – К. : Срібна хвиля. – 2012. – Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 8. – С. 156–168.
3. Піроженко Т. Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі / Т. Піроженко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [гол. ред. С. Д. Максименко]. – К. : Срібна хвиля. – 2012. – Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 8. – С. 212–223.
4. Піроженко Т. О., Ладивір С. О., Карасьова К. В., Соловійова Л. І. Методичні засади вивчення ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, К. В. Карасьова, Л. І. Соловійова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К. : ГНОЗІС. – 2011. – Т. XIII. Проблеми загальної та педагогічної психології. Ч. 7. – С. 142–150.
5. Соловійова Л. І. Індивідуальні особливості розвитку вольової поведінки старших дошкільників : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Соловійова Людмила Іванівна. – К., 2012. – 232 с. – Бібліогр. : С. 178–203.
6. Яницький М. С. Ценностные ориентации личности как динамическая система / М. С. Яницький. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2000. – 204 с.

Л. Соловьёва

ИССЛЕДОВАНИЕ РЕГУЛЯТИВНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

В статье представлены результаты изучения функционирования регулятивных механизмов ценностных ориентаций у детей старшего дошкольного возраста в разных специфически детских видах деятельности: выделены показатели проявления, описан метод изучения и обобщены полученные данные.

Ключевые слова: *ценность, ценностные ориентации, регулятивные механизмы ценностных ориентаций, старший дошкольник.*

L. Soloviova

RESEARCH OF ADJUSTING MECHANISMS OF THE VALUED ORIENTATIONS OF SENIOR PRESCHOOL CHILDREN

In the article the results of the study of functioning of adjusting mechanisms, mechanisms of the valued orientations are presented for the children of senior preschool age in different specifically child's types of activity : the indexes of display are distinguished, the method of study is described and the obtained data are generalized.

Keywords: *value, valued orientations, adjusting mechanisms of the valued orientations, senior preschool child.*

УДК 37.015.31

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

**Н. Стельмах, Т. Іванова, Миколаївський
національний університет
імені В. О. Сухомлинського**

У статті проаналізовано особливості морального виховання особистості дошкільника; подано основні концептуальні позиції щодо єдності процесів морального